

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. XI. Quid sit quaestio, ratio, judicatio, continens, & quatenus
necessaria.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

meruerit. ¹ Adjecerunt cuidam numero *mutuam accusatio-*
nem, quæ ἀντιγοτηγεία vocatur: aliis videlicet succedere
hanc quoque comparativo generi existimantibus: cui simi-
lis erit petitionum invicem diversarum: quod accidit vel fre-
quentissime. ² Id si & ipsum vocari debet ἀντιγοτηγεία (nam
proprio caret nomine) duo erunt genera ejus: alterum, quo
litigatores idem crimen invicem intentant: alterum, quo
aliud atque aliud. Cui & petitionum conditio par est. Cum
apparuerit genus causæ, tum intuebimur, negeturne fa-
ctum quod intenditur, an defendatur, an alio nomine ap-
pellatur, an à genere actionis repellatur: unde sunt status.

¹ Adjecerunt quidam.] Præcepta ἀν-
τιγοτηγείας sunt apud Fab. lib. 7. cap.
de conjectura: ubi docet anticategoriam in

forum cadere non posse, sed tantum in
cognitionem principis. Idem.

² Id si ipsum.] Nostri reconventio-
nem appellant. Pitb.

C A P. XI.

Quid sit *questio*, *ratio*, *judicatio*, *continens*, &
quatenus necessaria.

HIS inventis, intuendum deinceps Hermagoræ vide-
tur quid sit *questio*, *ratio*, *judicatio*, *continens*, id est
συνέρον, vel, ut alii vocant, *firmamentum*. ¹ *Questio* latius
intelligitur omnis de qua in utranque partem vel in plures
dici credibiliter potest. In judiciali autem materia duplici-
ter accipienda est: Altero modo, quo dicimus multas quæ-
stiones habere controversiam, quo etiam minores omnes
com-

Congerit quasdam opiniones eorum
qui *statum* à *judicatione* separabant,
ideoque in multas particulas præceptio-
nes præscindebant: demum suam appo-
nit sententiam, censetque *statum*, *ju-*
dicacionem, *continens*, eadem esse. nec
enim (ut antea diximus) *statum* in pri-
ma confitione ponit Fabius, sed in ea
questione quæ complectitur totam con-
troversiam. Turneb.

¹ *Questio* latius intelligitur.] *Questio*
generaliter accipitur & specialiter. *Ge-*
neraliter, ut quancunque probabilem
complectitur dubitationem: *specialiter*,
ut in causa judiciali. Caterum hæc quo-
que duplex est, *summa*, quæ controver-
siam continet, & principale litis pun-
ctum: est & *minor* questio levior, quæ
tamen ad summæ confirmationem per-
tinet. Idem.

R 3

I Quo

complectimur: Altero, ¹ quo significamus summam illam in qua causa vertitur. de hac nunc loquor, ex qua nascitur status, *an factum sit, quid factum sit, an recte factum sit*. Has Hermagoras & Apollodorus & alii plurimi scriptores proprie *questiones* vocant: Theodorus (ut dixi) *capita generalia*: sicut illas minores aut ex illis pendentes, *specialia*. Nam & questionem ex questione nasci, & speciem in species dividi convenit. Hanc igitur questionem veluti principalem vocant *ἑρώματα*. ² Ratio autem est, qua id quod factum esse constat, defenditur. Et cur non utamur eodem, quo sunt usi fere omnes, exemplo? *Orestes matrem occidit*. hoc constat. *dicit se iuste fecisse*: status erit qualitatis. *questionis, an iuste fecerit*. ratio, *quod Clytemnestra maritum suum patrem Orestis occidit*, hoc *ἄνω* dicitur. ³ *κενώματα* autem *judicatio*, an oportuerit vel nocentem matrem à filio occidi. Quidam dividerunt *ἄνω* & *αἰτίαι*, ut esset altera, propter quam iudicium constitutum est, *ut occisa Clytemnestra*: altera qua factum defenditur, *ut occisus Agamemnon*. Sed tanta est circa verba dissensio, ut alii *αἰτίαι* causam iudicii, *ἄνω* autem facti vocent, alii eadem in contrarium vertant. Latinorum quidam hæc initium & rationem vocaverunt: quidam utrumque eodem nomine appellant. Causa quoque ex causa, id est *ἄνω* ex *αἰτίαι* nasci videtur: quale est, *Occidit Agamemnonem Clytemnestra, quia ille filiam communem immolaverat, & captivam pellicem adducebat*. Idem putant & sub una questionis plures esse rationes: *ut si Orestes & alteram afferat matris necata*

¹ Quo significamus summam illam.] Summa questio re ipsa eadem est cum statu, sed ratione differt, quod in summa questione aliquid appareat querendum vel conjecturaliter vel finitive, qua facies status dicitur: qua sententia non est Fabii, sed Hermagoræ. Idem.

² Ratio autem.] Hoc ait, quia in conjectura ratio non affertur, sed eodem in loco est status & iudicatio. Ratio autem ad rem pertinet, quia se ratione defen-

dit. Idem.

³ Κενώματα autem.] Κενώματα Budæus dicit, vulgo hoc de quo questio est, à Cicerone appellatur *qua de re agitur*. est autem questio qua oritur ex rationis & firmamenti conflictu. Idem.

⁴ Et captivam pellicem adducebat.] Meminit quoque Euripides in Hecuba, aitque Cassandram concubinam fuisse Agamemnonis. erat igitur pellex, cum Agamemnon uxorem haberet. Idem.

I Quod

necata caussam, ¹ *quod responsis sit impulsus*. ² Quot autem causas faciendi, totidem iudicationes. Nam & hæc erit iudicatio, *an responsis parere debuerit*. Sed & una causa plures habere quaestiones & iudicationes (ut ego arbitror) potest: ut in eo qui cum adulteram deprehensam occidisset, adulterum, qui tum effugerat, postea in foro occidit. Causa enim est una, *adulter fuit*: quaestiones & iudicationes, *an illo tempore, an illo loco licuerit occidere*. Sed sicut cum sint plures quaestiones, omnesque suos status habeant, causæ tamen status unus sit, ad quem referuntur omnia: ita iudicatio maxime propria, de qua pronuntiatur. *Συμῆχος*, autem (quod, ut dixi, continens alii, firmamentum alii putant, ³ Cicero firmissimam argumentationem defensoris, & ⁴ appositissimam adjudicationem) quibusdam id videtur esse, post quod nihil quaeritur: quibusdam id quod ad iudicationem firmissimam affertur. ⁵ Causa facti, non in omnes controversias cadit. Nam quæ fuerit causa faciendi, ubi factum negatur? At ubi causa tractatur, negant eodem loco esse iudicationem, ⁶ quo quaestionem. Idque & in Rhetoricis Cicero & in Partitionibus dicit. Nam in conjectura est quaestio ex illo, *factum, non factum, an factum sit*. Ibi ergo iudicatio, ubi quaestio: quia in eadem re prima quaestio, & extrema disceptatio. At in qualitate, *Matrem Orestes occidit, recte, non recte*: an recte occiderit, quaestio, nec statim iudicatio. Quando ergo? *Illa patrem meum occiderat*. Sed non ideo tu matrem debuisti occidere. *an debuerit* hæc iudicatio. Firmamentum autem verbis ipsius ponam. Si velit

¹ *Quod responsis sit impulsus.*] Nam oraculum Pythii Apollinis Orestem impulit ad matrem interficiendam, ut meminit *Sophocles in Electra*. Idem.

² *Quot autem causas, &c.*] Sed tamen illæ iudicationes non erunt æque principales, sed quibusdam magis nitentur, aliæ ut *status minores* erunt. Idem.

³ *Cicero.*] Rhetoric. I.

⁴ *Appositissimam.*] Aptissimam.

⁵ *Causa facti non in omnes contr.*] Causa facti locum duntaxat habet in finitione & qualitate, in conjectura vero nunquam. *Turneb.*

⁶ *Quo quaestionem.*] Nam *quaestionem summam* in prima conflictione ponunt, *iudicationem* vero in summa disceptatione, quæ ex ratione & firmamento nascatur. Idem.

velit Orestes dicere ejusmodi animum matris suæ in patrem suum, in seipsum ac sorores, in regnum, in famam generis ac familiæ, ut merito ab ea pœnas liberi sui potissimum petere debuerint. Utuntur alii & talibus exemplis, *Qui bona paterna consumpserit, ne concionetur.* in opera publica consumpsit. quæstio, *an quisquis consumpserit, prohibendus sit*: judicatio, *an qui sic.* ¹ Vel ut in causâ militis Mariani qui C. Lusium tribunum vim sibi inferentem interfecit, quæstio, *an jure fecerit.* ratio, *quod is vim afferebat.* judicatio, *an indemnatum,* an Tribunum à milite occidi oportuerit. ² Alterius etiam status quæstionem, alterius judicationem putant. Quæstio qualitatis, *an recte Clodium Milo occiderit.* Judicatio conjecturalis, *an Clodius insidias fecerit.* ³ Ponunt & illud, sæpe causam in aliquam rem dimitti, quæ non sit propria quæstionis, & de ea judicari. A quibus multum dissentio. Nam & illa quæstio, *an omnes qui paterna bona consumpserint, concione sint prohibendi,* habeat oportet suam judicationem. ⁴ Ergo non alia quæstio, alia judicatio erit, sed plures quæstiones, & plures judicationes. Quid? non in causâ Milonis ipsa conjectura refertur ad qualitatem. Nam si est insidiatus Clodius, sequitur ut recte sit occisus. Cum vero in aliquam rem missa causâ est, & recessum à quæstione quæ erat constituta: ⁵ hîc quæstio, ubi
judicatio

¹ *Vel ut in causa militis Mariani.*] Bellis Cimbricis, Trebonius propinquum Marii imperatoris, vim sibi inferentem, interfecit, estque à Mario imperatore absolutus. Hic Fabius appellat *Trebonium*, *Aruncum* militem, à patria. sunt enim *Arunci* populi quidam in Latio. *Idem. Militis.*] *Arunci.* Plutarchus in Mario, & Valer. lib. 6. tit. 1. de pudicitia.

² *Alterius etiam status, &c.*] Præceptum hoc perpetuum non est: nam sæpenumero etiam contingit ut idem sit status in *judicatione* & *quæstione.* *Tur- nebus.*

³ *Ponunt & illud.*] Omnis quæstio

quæ *causam facti* postulat, *judicationem* quoque exigit, à qua comprobetur, quod si verum est, *judicatio* nunquam erit in ea re quæ non sit propria quæstionis. *Idem.*

⁴ *Ergo non alia quæstio.*] Significat *judicationem* non esse à quæstione alienam & remotam: ac si plures sint quæstiones, plures quoque esse *judicationes*, à quibus comprobentur & confirmentur. *Idem.*

⁵ *Hic quæstio, ubi judicatio est.*] Cum in rem extraneam causa mittitur, non in quæstione quæ illinc oritur, est *judicatio*, sed in ea disceptatione quæ ad quæstionem summam ita refertur, ut
eam

judicatio est. Paulum in his secum etiam Cicero dissentit. Nam in rhetoricis (quemadmodum supra dixi) Hermagoram est secutus: in topicis, ex statu effectam contentionem *κείνοισιν* existimat. Idque Trebatio, qui juris erat consultus, alludens, qua de re agitur appellat: quibus id continetur, continentia, quasi firmamenta defensionis: ¹ quibus sublatis defensio nulla sit. At in partitionibus oratoriis, firmamentum, quod opponitur defensionis: quia continens quod primum sit, ab accusatore dicatur: ratio, à reo: ex rationis & firmamenti quaestione, disceptatio sit judicationum. ² Verius igitur & brevius, qui statum & continens & judicationem idem esse voluerunt: ³ *continens* autem id esse, quo sublato lis esse non possit. Hi mihi videntur utranque causam complexi, & quod *Orestes matrem,* & quod *Clytemnestra Agamemnonem occiderit.* Idem judicationem & statum consentire semper existimarunt. Nec enim aliud eorum rationi conveniens fuisset. Verum hæc affectata subtilitas, circa nomina rerum ambitiose laboret, à nobis in hoc assumpta solum, ne parum diligenter inquisisse de opere quod aggressi sumus, videremur: simplicius autem instituenti, non est necesse per tam minutas rerum particulas rationem docendi concidere: quo vitio multi quidem laborarunt, præcipue tamen Hermagoras, vir aliqui subtilis, & in plurimis admirandus, tantum diligentia nimium sollicitæ, ut ipsa ejus reprehensio laude aliqua non indigna sit. ⁴ Hæc autem brevior, & vel ideo lucidior multo via, neque discentem per ambages fatigabit, nec corpus

oratio-
eam probet, & de ea sit judicandum. Idem.

¹ *Quibus sublatis defensio nulla sit.] Cicero in Topicis continens facere videtur defensoris, ut sit ejus forma, ratio qua se tueatur. at in Partit. facit actoris, ut sit id quod opponitur rationi defensoris. Idem.*

² *Verius igitur.] His præceptorum particulis non delectatur Fabius: quo-*

circa meliorem putat hanc opinionem, quanquam postea etiam quid sentiat, magis sit explicaturus. Idem.

³ *Continens autem.] Continens quod utrumque *ἀμφοῖν* complectitur. *Pithæus.**

⁴ *Hæc autem brevior.] Demum ascribit sententiam suam, ac statum eundem cum judicatione facit, omissis tamen variis rerum appellationibus. *Turneb.**

orationis in parva momenta deducendo consumet. Nam qui viderit quid sit quod in controversiam veniat, quid in eo, & per quæ velit efficere pars diversa, quid nostra, quod in primis est intuendum: nihil eorum ignorare, de quibus supra diximus, poterit. Nec est fere quisquam, modo non stultus, atque ab omni prorsus usu dicendi remotus, quin sciat & quid litem faciat, (quod ab illis *caussa* vel *continens* dicitur) & quæ sit inter litigantes quæstio, & de quo judicari oporteat: quæ omnia idem sunt. Nam & de eo quæstio est, quod in controversiam venit: & de eo judicatur, de quo quæstio est. ¹ Sed non perpetuo intendimus in hæc animum & cupiditate laudis, utcunque acquirendæ, vel dicendi voluptate evagamur, quando uberior semper extra causam materia est, quia in controversia pauca sunt extra, omnia: & hîc dicitur de iis quæ accepimus, illic de quibus volumus. Nec tam hoc præcipiendum est ut quæstionem, continens, judicationem inveniamus, (nam id quidem facile est) quam ut intueamur semper, aut certe si digressi fuerimus, saltem respiciamus, ne plausum affectantibus, arma excidant. Theodori schola (ut dixi) omnia refert ad capita. His plura intelliguntur: Uno modo summa quæstio, item ut status: Altero cæteræ quæ ad summam referuntur: Tertio, propositio cum affirmatione: ut dicimus, *Caput rei est* ² *apud Menandrum*, κεφάλαιόν ἐστιν. In universum autem quicquid probandum est, erit *caput*, sed id majus, aut minus. ³ Et quoniam quæ de his erant à scriptoribus artium tradita, verbosius etiam quam necesse erat exposuimus: præterea quæ partes essent judicialium causarum, supra dictum est: proximus liber proœmia, id est exordia concipiet.

¹ *Sed non perpetuo.*] Quosdam reprehendit *declamatores* & *oratores*, qui relicto themate & eo quod in controversiam venit, extra rem licentiose evagantur ad plausum auditoris captandum. *Idem.*

² *Apud Menandrum.*] Intelligere possumus *rhethorem*, cujus *rhethorica* extat. *Idem.*

³ *Et quoniam.*] Transitio ad sequentem librum. *Idem.*